

Open Access Journals

Open Access Week Toruń 2012
Bożena Bednarek-Michalska, Tomasz Ganicz

Zmiany w publikowaniu naukowym

- Zmiany w komunikacji naukowej od lat 90.
- Globalizacja przepływu wiedzy – Internet.
- Wzrost liczby czasopism elektronicznych lub hybrydowych:
 - **The Elektronische Zeitschriftenbibliothek EZB** ([lista regensburska](#)) ma 65139 tytułów czasopism naukowych ze wszystkich dziedzin wiedzy,
 - w tym 10257 tylko online;
 - 36771- darmowe.
- Wzrost liczby czasopism otwartych – ponad 36 tys.
- Pojawienie się alternatyw dla czasopism (repozytoria).
- Pojawienie się nowego nurtu i modelu publikowania naukowego open access.

Modele publikowania naukowego

Tradycyjna - zamknięta	Nowoczesna - otwarta	Hybrydowa (mieszana)
Wszystkie zasoby płatne	Wszystkie zasoby darmowe	Część zasobów bezpłatna
Wszystkie prawa zastrzeżone	Niektóre prawa zastrzeżone - wolne licencje	Copyright + inne swobodniejsze licencje
Za produkcję płaci wydawca	Za produkcję płaci autor, instytucja, fundacja, sponsor	Za produkcję płaci wydawca + autor i inni donatorzy
Recenzowanie ukryte, eksperckie	Recenzowanie jawne + komentarze czytelnicze	Recenzowanie ukryte, eksperckie + jawne + komentarze czytelnicze

Idea Open Access

Z deklaracji Budapeszteńskiej:

„Przez OA rozumiemy taki stan, w którym czasopismo jest dostępne bezpłatnie w publicznym Internecie, z możliwością swobodnego czytania, pobierania, kopiowania, rozpowszechniania, drukowania, przeszukiwania, linkowania do pełnych tekstów, również włączania do innych utworów oraz do wszelkich innych, zgodnych z prawem wykorzystania, bez żadnych barier oprócz tych wynikających z ogólnego dostępu do Internetu.

Jedynym ograniczeniem użycia powinno być zapewnienie autorom integralności ich utworów i rzetelne określanie ich autorstwa w cytowaniach oraz utworach zależnych.”

Ruch naukowców OA

- Ruch Otwartej Nauki (Open Access Movement) - działa na rzecz otwarcia nauki, a szczególnie wolnego, darmowego dostępu do wyników badań i publikacji naukowych. Rozwinął się w ośrodkach naukowych razem z udostępnieniem publicznym sieci Internet.
 - Budapest Open Access Initiative, February 14, 2002:
<http://www.soros.org/openaccess>.
 - Bethesda Statement on Open Access Publishing, June 20, 2003:
<http://www.earlham.edu/~peters/fos/bethesda.htm>.
 - Berlin Declaration on Open Access to Knowledge in the Sciences and Humanities, October 22, 2003:
<http://oa.mpg.de/openaccess-berlin/berlindeclaration.html>.

Więcej deklaracji oraz oświadczeń wspierających ruch OA znajduje się na stronach Open Access Directory:

http://oad.simmons.edu/oadwiki/Declarations_in_support_of_OA.

... a zatem w skrócie...

Aby czasopismo/repozytorium/baza danych były otwarte (open access) w sensie deklaracji Budapeszteńskiej muszą:

- **mieć formę elektroniczną**
- **być dostępne bezpłatnie i bez rejestrowania**
- **umożliwiać redystrybucję i tworzenie utworów zależnych**

.. co wymaga udostępniania na jednej z wolnych licencji...

Korzyści z OA

- Zdecydowanie większa rzesza czytelników.
- W związku z tym: większa liczba cytowań, w tym również w „nietypowych” miejscach (np. w Wikipedii, podręcznikach, książkach i czasopismach popularnonaukowych, na blogach naukowych).
- Dużo łatwiejsze pisanie prac przeglądowych/monografii – nie trzeba prosić wydawców o zgodę na użycie ilustracji.
- Czasopisma OA szybciej zyskują wzrost Impact Factor.
- Satysfakcja, że wspiera się coś pozytywnego, a nie żerujących na tradycji wydawców.
- Natychmiastowa widoczność cytowań w profilu Google Scholar Citations, przydatna przy obecnych przepisach dot. Parametryzacji w Polsce.
- Nowe metryki [Article Level Metrics](#) i powiązanie ich z otwartością.

Google Scholar Citations

Sieć Grafika Więcej...

bozena.michalska@nowyebib.info

Zmień zdjęcie

Bożena Bednarek-Michalska [Edytuj](#)

Nicolaus Copernicus University [Edytuj](#)

[scientific information](#) - [digital libraries](#) - [open access](#) - [open knowledge](#) - [libraries](#) [Edytuj](#)

Zweryfikowany adres z [nowyebib.info](#) [Edytuj](#)

Mój profil jest publiczny [Edytuj](#) [Link](#) [Strona główna](#) [Edytuj](#)

Google scholar

Wyszukaj autorów

Cytowania moich prac - Pomoc

Obserwuj tego autora

[Obserwuj nowe artykuły.](#)
[Obserwuj nowe cytowania](#)

Współautorzy

Lidia Derfert-Wolf

[Wyświetl wszystkich współautorów](#)

Imię i nazwisko

E-mail

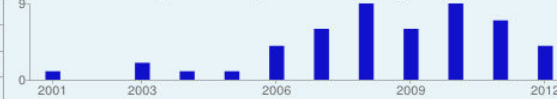
Zapraszam współautora

[Wyślij zaproszenie](#)

Indeksy cytowań

	Wszystkie	Od 2007
Cytowania	60	41
h-indeks	5	4
i10-indeks	0	0

Cytowania fragmentów moich artykułów

Wybierz: Wszystkie, Brak Czynności Pokaż: 20 1-20 [Następna >](#)

Tytuł i autor	Cytowane przez	Rok
☐ E-LIS-archiwum publikacji z zakresu bibliotekoznawstwa i informacji naukowej. Uwagi praktyczne dla polskich autorów B Bednarek-Michalska, L Derfert-Wolf Biuletyn EBIB 73 (3)	8	2006
☐ Ocena jakości bibliotekarskich serwisów informacyjnych udostępnianych w Internecie B Bednarek-Michalska Bibliotekarz Podlaski 4, 37	8	2002
☐ Creating a Job Description for an electronic resources librarian B Bednarek-Michalska Library Management 23 (8/9), 378-383	8	2002
☐ Ocena jakości bibliotekarskich serwisów informacyjnych udostępnianych w Internecie B Bednarek-Michalska Biuletyn EBIB 31 (2)	8	2002
☐ E-learning model for Polish libraries: BIBWEB B Bednarek-Michalska, A Wołodko Electronic Library, The 25 (1), 80-89	6	2007
☐ Przewodnik po otwartej nauce J Hofmokl, A Tarkowski, B Bednarek-Michalska, K Siewicz, J Szprot ICM UW	5	2009
☐ Kujawsko Pomorska Biblioteka Cyfrowa a standardy B Bednarek-Michalska Biuletyn EBIB 74 (4)	4	2006
☐ Sprawozdanie z konferencji w Bielefeld B BEDNAREK-MICHALSKA Biuletyn EBIB 72 (2)	3	2006

Czasopisma OA z wysokim IF

Biologia:

"PLOS Biology" IF=11,452 (pierwsze miejsce w rankingu dla tej dziedziny)

"BMC Biology" IF=5,75 (VI miejsce)

"PLOS ONE" IF=4,537 (XII miejsce)

Medycyna:

"PLOS Medicine" IF=16,269 (V miejsce)

"BMC Medicine" IF=6,035 (IX miejsce)

Polskie czasopismo otwarte:

"Acta Biochimica Polonica" IF=1,491 (235 miejsce na 290 istniejących w tej dziedzinie)

Bariery rozwoju

- Konserwatywne środowisko naukowe:
 - darmowe = nic nie warte,
 - „*nie będziem perel przed wieprze rzucać*”,
 - niski IF,
 - przywiązanie do tradycyjnych czasopism,
 - niechęć do modelu opłat za publikowanie,
 - układy z edytorami tradycyjnych czasopism.
- Słabe wsparcie finansowo/institutionalne (granty Fundacji Orange, 7. projekt ramowy UE, wsparcie ministerstwa nauki dla hybryd Springera)
- Przepisy i regulacje krajowe związane z oceną naukową (ocena tylko na podstawie IF czasopism i cytowań w bazach Thomsona, Elseviera, brak uwzględniania repozytoriów, cytowań w internecie, patentach i publikacjach popularnonaukowych)
 - Hybrydy i pseudo-OA – pomagają, czy szkodzą?

Stopnie dostępu do nauki

Domena publiczna, wolne licencje (CC-BY, CC-BY-SA i adekwatne)

Pełna otwartość/wolna publikacja – dostępna bezpłatnie wraz z gwarancją pełnego prawa do wykorzystania, kopiowania, dystrybuowania, przetwarzania, itp.

Licencje CC z warunkami NC i/lub analogiczne

Publikacja częściowo otwarta – dostępną bezpłatnie z możliwością ponownego wykorzystania, ale ograniczona warunkami typu niekomercyjnego, bez utworów zależnych.

Otwarty dostęp/Wszystkie prawa zastrzeżone

Otwarty dostęp - publikacja dostępna na stronie internetowej bez kontroli dostępu, ale bez zagwarantowania swobód wykorzystania treści - czyli na zasadzie „Pełne prawa zastrzeżone”.

Wszystkie prawa zastrzeżone + limity dostępu – logowanie, rejestracja, wniesione opłaty, systemy zabezpieczeń DRM

Publikacja zamknięta – tradycyjna (płatny druk) lub elektroniczna, ale objęta kontrolą dostępu do treści; wymaga logowania, rejestracji, wniesienia opłaty, często z zastosowaniem systemu DRM.

Modele licencjonowania otwartego

Bez przeniesienia praw na wydawcę:

- Autor podpisuje umowę na udostępnienie swojego utworu na określonej licencji – prawa autorskie zostają przy nim

Z przeniesieniem praw na wydawcę:

- Autor przenosi prawa autorskie na wydawnictwo, w umowie jest zapis o obowiązku udostępniania utworu przez wydawcę na wolnej licencji

Gotowe wzorce umów: <http://koed.org.pl/wzory-umow/>

Licencje CC

Kto jest tworzy: Creative Commons Foundation + jej lokalni partnerzy,
np.: CC Polska

Warunki:

BY – wymóg podania autora i źródła

SA – na tych samych warunkach (nie można
przelicencjonować)

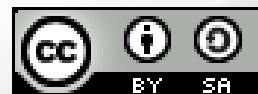
NC – zakaz użycia „komercyjnego”

ND – zakaz tworzenia utworów zależnych

NP: CC-BY-SA

Copyleft – BY-SA

Warunek BY – zabezpiecza w pełni prawa osobiste – to nie tylko wymóg podania autora, ale też (w przypadku utworu zależnego) – konieczność poinformowania czytelnika o utworze pierwotnym i wyraźne zaznaczenie dokonanych przeróbek.

Warunek SA - („na tych samych warunkach”) generuje swojego rodzaju łańcuch dobrej woli, gdyż wszystkie kopie i utwory zależne muszą być udostępniane na tych samych zasadach. Warunek ten chroni przed „zawłaszczeniem” - nie można utworu zależnego objąć „niewolną” licencją.

Warunek NC (zakaz użycia komercyjnego) – jest bardzo niejasny i utrudnia stosowanie utworów w praktyce.

Warunek ND (zakaz utworów zależnych) – wynika zwykle z obawy o nadużycia – publikowanie utworów zależnych, które nie spodobają się autorowi – czasem to ma sens w przypadku utworów artystycznych i „manifestów”, ale dla prac naukowych w zupełności wystarczy BY-SA.

Bazy danych

W Polsce i w UE – dodatkowa ochrona baz danych jako takich - nawet jeśli nie zawierają one elementów twórczych.

Licencje CC nie odnoszą się do tego problemu.

Dlatego jest licencja: **Open Database License (oDbL)** stworzona przez Open Knowledge Foundation.

Jest to licencja typu copyleft (z warunkiem BY i SA). Nie ma innych wariantów tej licencji.

Open Data Commons: <http://opendatacommons.org/licenses/odbl/>

Modele biznesowe

- Advertising – przychody z reklam;
- Endowments – stałe dotacje;
- Fund-raising – granty z różnych fundacji;
- Hybrid OA journals – przychody od autorów i ich instytucji + fundusze wydawcy;
- Institutional subsidies – bezpośrednie lub pośrednie dopłaty instytucji naukowej;
- Membership dues – przychody ze składek członkowskich;
- Priced editions – fundusze wydawcy (większość numerów jest odpłatna, niektóre numery są otwarte, np. starsze);
- Publication fees – autorzy lub instytucje naukowe pokrywają koszty publikowania po recenzji i przyjęciu pracy do druku;
- Submission fees – autorzy i instytucje wnoszą opłaty za poddanie pracy procesowi recenzji, nie jest to jednoznaczne z przyjęciem do druku;
- Volunteer effort – publikowane wysiłkiem społecznym.

Środki na transformację czasopism

MNiSW

DUN – upowszechnianie nauki, wnioski należy pisać na marzec lub wrzesień, na przekształcenie czasopisma w elektroniczne i szerokie, otwarte upowszechnianie w internecie treści naukowych; Informacja: <http://www.nauka.gov.pl/finansowanie/finansowanie-nauki/dzialalnosc-upowszechniajaca-nauke/>.

Index Plus (11 mln w 2012 roku) - którego celem jest nadanie międzynarodowego charakteru polskim czasopismom naukowym lub podniesienie ich międzynarodowej pozycji; jeśli mamy czasopisma tradycyjne, możemy zaaplikować o środki na platformę elektroniczną, przekłady abstraktów na jęz. ang., retrodigitalizację, zatrudnienie ludzi. Terminy składania wniosków marzec lub listopad (trzeba dopytać w ministerstwie). Informacja: <http://www.nauka.gov.pl/ministerstwo/inicjatywy/programy-ministra/index-plus/ogloszenie-konkursu-na-realizacje-projektow-w-ramach-programu-index-plus/>. Na stronie jest lista instytucji, które dostały dotację na transformację, warto ją przejrzeć. Trzeba sprawdzić, czy konkurs będzie realizowany w nowej edycji.

NPRH moduł 3.1. - wprowadzenie elektronicznych wydań w innych wersjach językowych (w szczególności w języku angielskim) najważniejszych czasopism polskiej humanistyki wydawanych dotychczas w języku polskim, w tym także specjalnych numerów czasopism zawierających wybór materiałów szczególnie przydatnych dla czytelników spoza kręgu użytkowników języka polskiego. Wnioski składamy w marcu. Informacja: <http://www.nauka.gov.pl/ministerstwo/inicjatywy/programy-ministra/narodowy-program-rozwoju-humanistyki/>.

Technologie

Od tego, jak zdecydujemy o funkcjonalności będzie zależało, jakie oprogramowanie wybierzemy, do tego musimy zdecydować czy chcemy open source czy komercyjne rozwiązanie

Oprogramowanie otwarte zalecane przez DOAJ:

- Drupal (38 instalacji)
- HyperJournal
- Open Journal Systems (ponad 11 tys. implementacji; mapa)
- Scholarly Exchange

Ponadto musimy rozwiązać problemy związane z: hostingiem, backupem, domeną, archiwizacją, zapewnieniem stabilności systemu oraz integralności czasopisma,

Przewodnik o tworzeniu czasopism elektronicznych:

http://www.developing-oa-journals.org/Guide_to_developing_oa_journals.pdf.

Standardy

Czasopismo powinno stosować wysokie standardy w zakresie:

- jakości recenzowania
- terminowości publikowania
- stosowania międzynarodowych konwencji edytorskich (stosowania i zapisu cytatów, bibliografii załącznikowych, itd.)
- metadanych dla każdego obiektu (szczególnie unikalnych identyfikatorów obiektów cyfrowych)
- etyki publikowania
- przestrzegania praw autorskich
- formatów plików (pdf, TEX i inne)
- polityki upowszechniania i zabezpieczenia zasobu
- technik publikacyjnych i komunikacyjnych (dedykowane platformy, tradycyjnie przyjęte funkcjonalności).

Guidelines for Scientific Publishing - University of Oxford, ICSU Press 1999.

<http://www.bodley.ox.ac.uk/icsu/guidelines.pdf>.

Promocja i widoczność czasopisma

- Profesjonalna strona czasopisma. Koniecznie wersja anglojęzyczna czasopisma (choćby abstrakty i słowa kluczowe dla międzynarodowych baz danych).
- Informacja w sieciach dla naukowców scientific networks ([ResearchGate](#), [The Science Network](#), iProfesor) i na forach dyskusyjnych.
- Wejście na międzynarodowe listy czasopism (DOAJ, [Elektronische Zeitschriftenbibliothek EZB](#), [ERIH](#), Thomson Scientific Master Journal List i inne)
- Włączenie do indeksów cytowań ([Indeksy cytowań Thomson Reuters](#), [Scopus](#), Google Scholar, MathSciNet Reference Citations i inne)
- Włączenie do dziedzinowych baz danych firm komercyjnych (Thomson Reuters, Ebsco, Elsevier, Ovid, ABI, ProQuest, Springer i innych)
- Archiwizacja i zapewnienie trwałości materiałów w repozytorium instytucjonalnym.
- Informacja w bazach danych MNiSW (nowy system informacji o szkolnictwie wyższym [POL-on](#) i [Polska Bibliografia Naukowa](#))
- Ulotki, plakaty na konferencjach, seminariach, spotkaniach roboczych, zespołach ekspertów.
- Komunikacja przez media społecznościowe (blogi naukowe).
- Komunikaty dla szerszej społeczności: szczególnie PAP Nauka.

Dobre praktyki w Polsce

DOAJ notuje [140 polskich czasopism otwartych](#) jednym z nich jest:

[Acta Societatis Botanicorum
Poloniae](#)

ISSN: 00016977

EISSN: 20839480

Subject: Botany

Publisher: Polish Botanical Society

Country: Poland

Language: English

Keywords: botany, plant biology

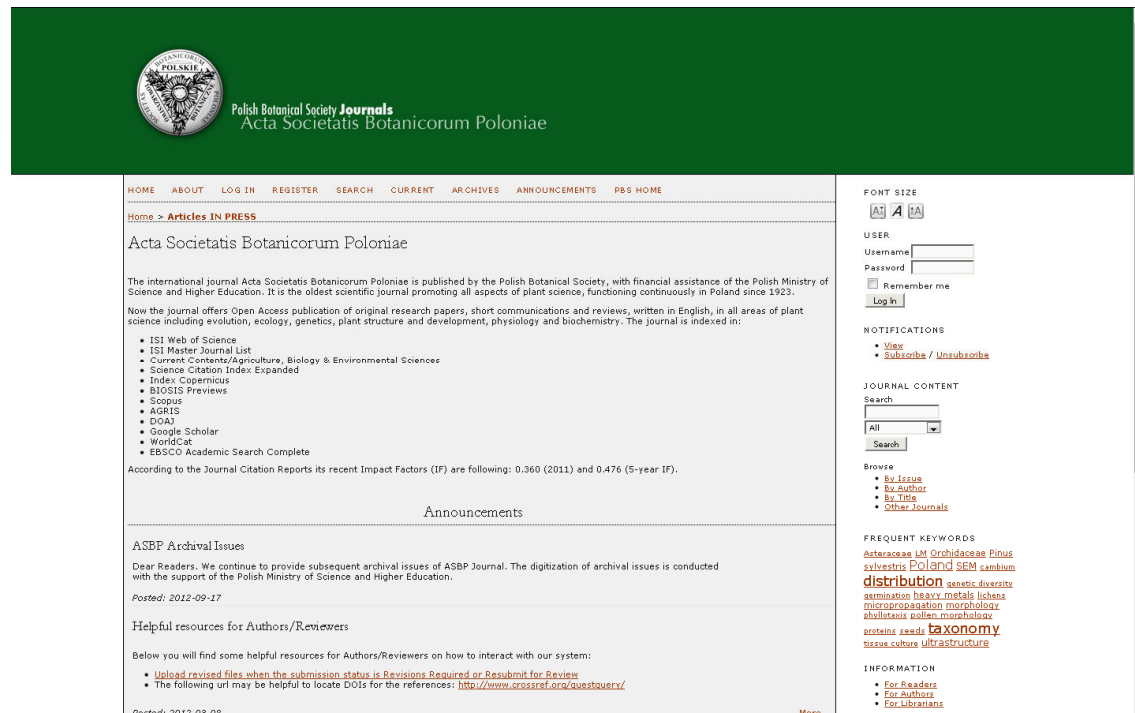
Start year: 2000

Publication fee: Yes

License:

The screenshot shows the homepage of the Polish Botanical Society Journals. At the top, there is a green header with the society's logo and name. Below the header is a navigation menu with links for HOME, ABOUT, LOG IN, REGISTER, SEARCH, CURRENT, ARCHIVES, ANNOUNCEMENTS, and PBS HOME. The main content area is titled "Acta Societatis Botanicorum Poloniae" and includes a section for "Articles IN PRESS". It provides information about the journal's history, its focus on plant science, and its indexing services. A list of indexing services is provided, including ISI Web of Science, ISI Master Journal List, Current Contents/Agriculture, Biology & Environmental Sciences, Science Citation Index Expanded, Index Copernicus, BIOSIS Previews, Scopus, AGRIS, DOAJ, Google Scholar, WorldCat, and EBSCO Academic Search Complete. The page also mentions the journal's impact factors and provides a link to the ASBP Archival Issues section. On the right side, there is a user login section with fields for Username and Password, a "Remember me" checkbox, and a "Log in" button. Below the login section is a "NOTIFICATIONS" section with links for "View" and "Subscribe / Unsubscribe". There is also a "JOURNAL CONTENT" section with a search box and a "Browse" section with links for "By Issue", "By Author", "By Title", and "Other Journals". At the bottom right, there is a "FREQUENT KEYWORDS" section with a list of keywords including Asteraceae, LM, Orchidaceae, Pinus, subseralis, Polaris, SEM, sambum, distribution, genetic diversity, germination, haxvul, metals, licans, micropropagation, morphology, phyllotaxis, pollen, morphology, proteins, seeds, taxonomy, tissue culture, and Ultrastructure. Finally, there is an "INFORMATION" section with links for "For Readers", "For Authors", and "For Librarians".

Dziękujemy za uwagę!

Copyright (2012), Tomasz Ganicz, Bożena Bednarek-Michalska,

Autorzy udostępniają powyższą prezentację na licencji:

Creative Commons – BY-SA 3.0 Polska (<http://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/pl/>)

z wyłączeniem: logo Koalicji Otwartej Edukacji, logo google scholar i zrzutów ekranowych stron internetowych, które są użyte w prezentacji na podstawie prawa do cytatu.

Grafika „Piramida otwartości” na slajdzie „stopnie otwartości”: autor: Kamil Śliwowski i Karolina Grodecka, lic. CC-BY 3.0 Polska, pobrana ze strony internetowej KOED.